

Bernardo Louno šeimos takais UTENOJE

1921 m. birželio 7 d. Utenoje gimė

Bernardas Lounas (Boruchas Lacas) – garsus kardiologas, defibriliatoriaus išradėjas, Nobelio taikos premijos laureatas.

Leidinio tikslas – pakviesti supažindinti su Bernardo Louno (Borucho Laco) ir jo šeimos gyvenimo bei veiklos vietomis Utenoje, taip pagerbiant iškilųjį mūsų kraštiečių ir jo nuopelnus, atsidavimą medicinai ir visai žmonijai, taip pat neįkainojamą indėlį į medicinos pažangos vystymą visame pasaulyje.

Lacų šeima 1933 m. Bernardas stovi dešinėje

Šeimos gyvenamosios vietos

1. Utenio a. (buv. Turgaus a.)

stovėjo Perlmano namas. 1920 m. vasarą iš Širvintų į Uteną atvykusi jauna Belos ir Nisono Lacų šeima buvo svetingai sutikta Nisono giminaičių. Lacai apsigyveno prie Turgaus (dabar Utenio) aikštės kampo pas Perlmaną – išsinuomojo nedidelio namo dviejų kambarių priestatą. Šeimos draugais tapo mokytojas Aaronas Šapiro ir miesto burmistras Abraomas Žuratas. Šiuose namuose 1921 m. birželio 7 d. gimė pirmagimis Boruchas (Bernardas), o 1923 m. – jo brolis Hiršas. Namas neišlikęs.

Utenio aikštė apie 1933 m.

2. Utenio a. 2

1925 m. Lacų šeima persikėlė gyventi į Leizerio Simanavičiaus namą, į trijų kambarių butą. Čia gimė trečiasis vaikas Lacų šeimoje – duklė Lėja. Namu savininkas Leizeris Simanavičius turėjo juvelyrinių dirbinių, muzikos instrumentų ir gramofonų parduotuvę. Kartais pro praverčius parduotuvės langus girdėjosi garsių kantorių Joselio Rozenblato ir Zavino Kvartino giesmės, įrašytos vinilinėse plokštelėse.

Leizerio Simanavičiaus juvelyrinių dirbinių ir muzikos prekių parduotuvė apie 1935 m.

Leizerio Simanavičiaus namas sugriautas per II-ąjį pasaulinį karą. Šiuo metu jo vietoje stovi Utenos kolegijos Medicinos fakulteto pastatas.

Bela rūpinosi, kad jos vaikai pamiltų ir pažintų gamtą, todėl dažnai lankydavosi miesto sode. Iš Leizerio Simanavičiaus namų Lacų šeima persikėlė į namą Bažnyčios g., šeimos draugų Aarono Šapiro ir Basios kaimynystėje. Kur šis namas stovėjo, kol kas nepavyko nustatyti. Čia Lacai susilaukė ketvirtojo vaiko – sūnaus Moišės. Bela vaikus vesdavosi pasivaikščioti į parką prie bažnyčios. Kol vaikai žaisdavo pievoje, jų mama stabteldavo pasiklausyti bažnyčios vargonų muzikos ar choro repetuojamų giesmių, sklindančių pro atidarytas bažnyčios duris.

3. Donelaičio g. 8 (buv. Žalioji g. 8)

Ketvirtoji gyvenamoji vieta – didelis modernus namas, kurį Lacų šeima pasistatė šalia elektrinės, malūno ir lentpjūvės. Name buvo įvesta elektra, įrengtas vonios kambarys, virtuvė, erdvus valgomasis, svetainė, du miegamieji. 1929 m. statybos buvo baigtos. Šiuose namuose vykdavo sionistų susibūrimai, kultūros renginiai, vietinių talentų ir svečių koncertai. Namas neišliko.

Lacų šeima apie 1928 m. Bernardas stovi dešinėje

Verslo vietos

4. Utenio a. 3

Prekybos bendrovė „Progresas“

Nisonas Lacas turėjo įsigijęs dalį akcijų didmeninės prekybos bendrovėje – urmo bazėje „Progresas“, įsikūrusioje L. Goldfaino namuose. Šios bendrovės akcininkai taip pat buvo Senderis Zakas ir Efraimas Goldfainas. Verslas sekėsi puikiai, bet ir darbo buvo gausu, todėl Nisonui Lacui dažnai tekdavo išvykti prekybos reikalais. Turgaus dienomis (ketvirtadieniais ir sekmadieniais) į pagalbą ateidavo ir Nisono žmona Bela. Pastatas išlikęs, šiuo metu jame įsikūręs Utenos kraštotyros muziejus.

Prekybos bendrovė „Progresas“ 1928 m.

5. Donelaičio g. 10 (buv. Žalioji g. 6)

Valcų malūnas, elektrinė, lentpjūvė

Verslas prekybos firmoje „Progresas“ klestėjo, bet Nisonas Lacas ėmėsi naujos veiklos. Su verslo partneriu Moiše Kučgaliu jis įsigijo valcų malūną. Kad malūnas dirbtų visu pajėgumu, šalia įrengė elektros stotį. Elektrinėje buvo įtaisytas galingas variklis, todėl elektros perteklių pasiūlyta tiekti miestui. Buvo pastatyta ir lentpjūvė. Nisonas privalėjo gilintis į medienos rūšis, apdirbimo technologijas ir vesti apskaitą. Pastatai neišliko.

Nisonas Lacas (centre) prie lentpjūvės ir elektrinės

Bendruomenės susirinkimų vietos

6. Rinkos a. 6

Sinagoga

Rinkos aikštėje viena prie kitos stovėjo trys sinagogos. Erdvė tarp jų buvo vadinama sinagogų kiemu.

Trys sinagogos

Didžioji sinagoga pastatyta apie 1862 m. buvo medinė, 1895 m. perstatyta į mūrinę, atnaujinta apie 1930 m., tuo metu sumūrytas priestatas.

Didžioji sinagoga

Sinagoga buvo ne tik maldų, Toros skaitymo ir studijų, bet ir žydų bendruomenės (kahalo) susirinkimų vieta. Išvykus pirmajam Utenos žydų bendruomenės vadovui Izraeliui Bekerui, Utenos kahalo pirmininku buvo išrinktas Nisonas Lacas. Atstovaujantys bendruomenei nariai rinkosi sinagogoje ir tvarkė miesto žydų reikalus, rinko mokesčius bendruomenės reikmėms, sprendė teisinius ginčus. Nisono Laco pastangomis namų savininkų mokesčių lėšomis buvo sutvarkyta ir renovuota žydų pirtis – mikva prie Krašunos upės.

Sinagoga veikė iki II-ojo pasaulinio karo. Pastatas nukentėjo per karą, suremontuotas apie 1970 m. Jame buvo įsikūrusios įvairios įstaigos. Šiuo metu pastatas perstatytas ir renovuotas, jame veikia hemodializės centras.

Mokymosi vietos

7. Vyžuonų g. 7

Mokykla

Lacų šeimos vaikai lankė mokyklą, įsikūrusią mediniame Borisų name su didele įstiklinta mansarda. Tėvai ir senelis rabinas džiaugėsi, kad Boruchas turi gerą galvą ir yra imlus mokslams. Mokykloje dalykai buvo dėstomi hebrajų kalba, vyko ir lietuvių kalbos pamokos. Mokyklą globojo Tarbut (hebr. reikšmė „Kultūra“) švietimo organizacija, kuri rūpinosi mokyimo kokybe ir mokinių užimtumu. Mokykla turėjo biblioteką, kurioje buvo hebrajiškų, jidiš, rusiškų ir lietuviškų knygų. Šioje mokykloje mokėsi daugelio Utenos žydų verslininkų, prekybininkų, amatininkų vaikai. Mokiniai rengdavo spektaklius, po jų drauge vaišindavosi ir žaisdavo. Tarbut mokykla Utenoje veikė iki sovietinės okupacijos pradžios 1940 m. Mokyklos pastatas išlikęs, šiuo metu tai gyvenamasis namas.

Utenoje Lacų šeimos sūnūs lankė ir ješivą – vaikų religinę mokyklą, kurioje studijuojama Tora ir Talmudas.

Žydų mokyklos mokiniai 1930 m. Bernardas Lounas vėsininėje eilėje pirmas dešinėje

Išvykimas į Jungtines Amerikos Valstijas 1935 m.

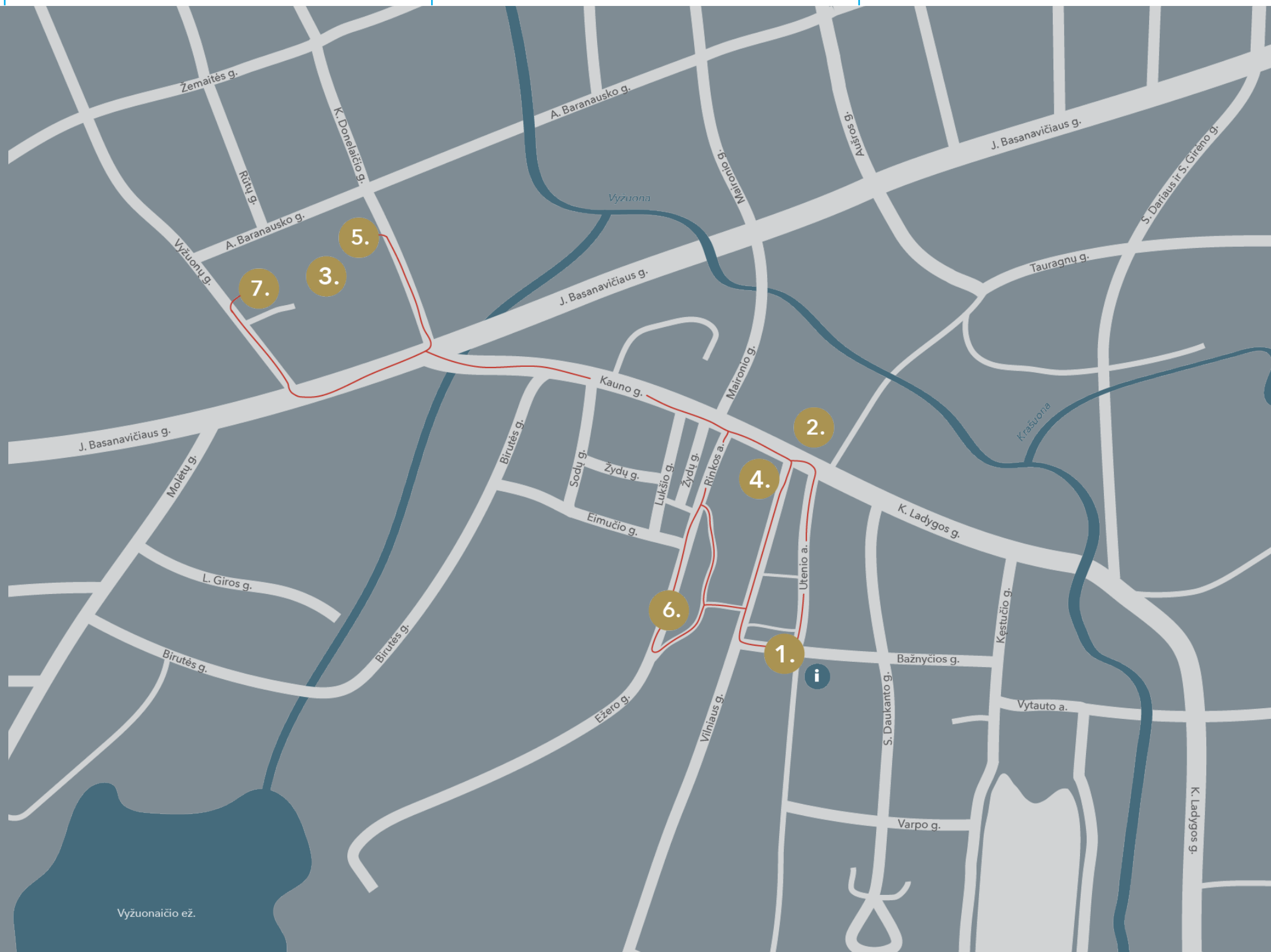
Po ilgų dvejonių Lacų šeima apsisprendė parduoti savo verslą ir išvykti į Jungtines Amerikos Valstijas. Ten buvo įsikūręs Nisono Laco brolis Pilypas su seserimi Alice, sėkmingai užsiimantys batų verslu. Nisonui ir Belai Lacams rūpėjo jų vaikų ateitis. Lacų šeima matė ir suprato, kad Lietuvoje žydų bendruomenės atžvilgiu taikomi ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai suvaržymai bei kyla karo grėsmė. Prieš kelionę Utenos žydų bendruomenė suorganizavo atsisveikinimą su išvykstančiais ir surengė pokylį. Jungtinėse Amerikos Valstijose 1945 m. Bernardas Lounas baigė Jėlio universiteto medicinos fakultetą. 1946 m. vedė Louise Lown, abu su žmona užaugino tris vaikus: Anne, Fredric ir Naomi. Džiaugėsi penkiais vaikais: Melanie, Zachary, Ariel, Rachael ir Emma. Po išvykimo į JAV Bernardas Lounas Utenoje lankėsi du kartus: 1969 m. ir 1973 m.

Literatūra:
Bella Lown Memories of My Life.
A Personal History of a Lithuanian Shtetl, Ca, 1991
Edmundas Kutka. Uteniškis – Nobelio premijos laureatas.
Naujoji Romuva, 2016 Nr. 2
Synagogues in Lithuania. A Catalogue N - Ž, Vilnius, 2012
The Utyan memorial book.
Yizkor-bukh Utyan un umgegent, NY, 2019
<https://lowninstitute.org/>
<https://bernardlown.wordpress.com/about/>
<http://www.lownfoundation.org/>

Žydų mokyklos mokinių fotografija –
iš Utenos kraštotyros muziejaus fondų.

Maršruto ir leidinio sudarytoja:
Roma Jančauskienė
El.p. romajn@gmail.com
Dizainerė Lina Praudzinskaitė
El.p. praudzinska@gmail.com

Leidinį išleido:
VšĮ Utenos turizmo informacijos centras
Bažnyčios g. 1, LT-28242 Utena
El.p. tic@utenainfo.lt
Tel.: 8 687 21938, 8 674 77240
www.utenainfo.lt

Bernard Lown (Bernardas Lounas) –
gydytojas kardiologas, profesorius, daugybės univer-
sitetų garbės daktaras, šiuolaikinio defibriliatoriaus
išradėjas. Bernardas Lounas – Amerikos gydytojų aso-
ciacijos, Gydytojų socialinės atsakomybės asociacijos
įkūrėjas ir ilgus metus buvo jos vadovas. Bruklina veikia
jo vardu pavadintas Širdies kraujagyslių centras.
Už savo veiklą yra pelnęs svarių Amerikos širdies aso-
ciacijos, Jungtinių Tautų Organizacijos švietimo, mokslo
ir kultūros, Gandžio taikos ir kitų apdovanojimų.
1980 m. Ženevoje jis įkūrė tarptautinį judėjimą
„Pasaulio gydytojai prieš branduolinį karą“, suvienijusį
apie 150 tūkst. gydytojų iš 40 šalių.
1985 m. organizacijai skirta Nobelio taikos premija,
nurodant, kad „ši organizacija davė žmonijai reikšmin-
gos naudos, platindama autoritetinę informaciją ir
prisidedama prie to, kad būtų suvoktos katastrofiškos
branduolinio konflikto pasekmės“.

2002 m. Bernardas Lounas apdovano-
tas Lietuvos didžiojo kunigaikščio
Gedimino ordino Komandoro
kryžiumi.

2018 m. jam suteiktas Utenos
krašto garbės piliečio vardas.
Šis vardas suteiktas už aukš-
tus pasiekimus profesinėje
veikloje, gyvybiškai
svarbius išradimus
kardiologijoje,
visuomeninę,
aktyvią, il-
gametę veiklą
pasaulinėje
federacijoje
„Pasaulio gy-
dytojai prieš
branduolinį
karą“ bei
Utenos
krašto vardo
garsinimą
pasaulyje.

Maršrutas, skirtas uteniškio
Nobelio taikos premijos laureato
Bernardo Louno gimimo 100-mečiui

Bernardo Louno šeimos takais UTENOJE

(1921 m. birželio 7 d. - 2021 m. vasario 16 d.)

